

О. Д. Несімко
к. ю. н., доцент кафедри КПП
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
Маркіян Добрянський
студент
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Права дитини – це невід’ємні права, які необхідні для комплексного формування та самовизначення особистості, її всебічного розвитку та адаптації до суспільства. Дитиною вважається кожна особа, яка не досягла 18-річного віку, якщо інше не передбачене законодавством. На мою думку, правове забезпечення прав дитини є просто необхідним. Адже, діти є беззахисними і будь-яке посягання на обмеження їх прав повинно каратися з боку держави, а інколи навіть і міжнародними органами.

Першим міжнародно-правовим документом, який регулював сферу забезпечення прав дитини була «Женевська декларація прав дитини» прийнята Лігою Націй у 1924 р. Ця декларація складалася із 5 головних принципів, які були направлені проти будь-якої форми експлуатації дітей, забезпеченню надання допомоги дітям в першу чергу та забезпечення всіх необхідних засобів для нормального розвитку дитини, як духовної так і фізичної.

Основними міжнародно-правовими документами, які визначають та закріплюють права дитини є: «Декларація прав дитини (1959 р.)», «Конвенція ООН про права дитини (1989 р.)». Також до цього переліку можна віднести «Загальну декларацію прав людини» (1948 р.) в якій у ст. 25 зазначається наступне: «Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом»[1]. Фактично, кожна стаття у цій декларації має пряме відношення до прав дитини, адже кожна дитина є людиною, тому всі статті стосуються і гарантій прав дітей включно.

Я вважаю за доцільне зазначити головні права дитини закріплені у Декларації прав дитини від 1959 р.:

- заборона будь-якої форми дискримінації дитини чи її розрізнення за ознаками раси, кольором шкіри, статті, мови, релігійних, політичних та інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану і т.д.;
- дитині має належати від народження право на ім’я і громадянство;
- дитина має користуватися благами соціального забезпечення. Їй має належати право на здорове зростання і розвиток; з цієї метою спеціальні догляд і охорона мають бути забезпечені дитині та її матері;
- дитині, яка є неповносправною фізично, психічно або соціально, мають бути забезпечені спеціальні режим, освіта і піклування, необхідні з огляду на її особливий стан;
- дитина для повного і гармонійного розвитку її особистості потребує любові та розуміння. Вона має, якщо це можливо, зростати в піклуванні та під відповідальністю своїх батьків, у будь-якому разі – в атмосфері любові та моральної і матеріальної забезпеченості; малолітня дитина, крім випадків, коли є виняткові обставини, не має розлучатися зі своєю матір’ю;
- дитина має право на здобуття освіти, яка має бути безоплатною та обов’язковою, щонайменше на початкових рівнях;
- дитина за будь-яких обставин має бути серед тих, які першими одержують захист і допомогу;
- дитина має бути захищена від усіх форм недбалого ставлення, жорстокості та експлуатації. Вона не повинна бути об’єктом торгівлі в будь-якій формі;
- дитина має бути захищена від практики, яка може заохочувати расову, релігійну чи будь-яку іншу форму дискримінації. Вона має виховуватися в дусі взаєморозуміння, толерантності, дружби між народами, миру і загального братерства, а також у повному усвідомленні, що її енергія та здібності мають бути присвячені служінню на користь інших людей [2].

На основі вище викладеного можна зробити висновок про те, що гарантування та забезпечення цих прав в кожному суспільстві та кожній державі є необхідною умовою для формування «здорового» суспільства, в якому кожна особа реально отримує доступ для свого всебічного розвитку та у разі будь-якого намагання щодо обмеження цих прав може звернутися як особисто до спеціальних органів, які відповідають за дотримання прав дитини так і через представників або уповноважених на це органів, які займаються контролем за дотриманням та забезпеченням цих прав.

Також, варто зазначити і міжнародні організації, які займаються контролем за дотриманням прав дитини. У Раді Європи діє така посада, як комісар з прав людини, який розглядає скарги та займається аналізом стану та тенденцій щодо дотримання прав людини, а також видає певні звіти та рекомендації стосовно цього. До структури Ради Європи також належить Європейський суд з прав людини, який уповноважений розглядати скарги щодо порушення процедури судочинства, якщо на національному рівні були вичерпані всі можливі засоби апеляції щодо судових рішень. Юрисдикція цього суду поширюється на всі держави-члени Ради Європи, які ратифікували «Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод». Тому Європейський суд з прав людини має безпосереднє відношення щодо забезпечення прав дитини, бо уповноважений розглядати скарги щодо порушення прав дитини.

В ООН у 1991 році було утворено комітет з прав дитини. Приводом для утворення цього комітету стало прийняття «Конвенції про права дитини» (1989 р.), де у ст. 43 було передбачено утворення цього органу[3]. Комітет з прав дитини – це орган експертів, який здійснює моніторинг та звітує про виконання Конвенції ООН про права дитини.

Комітет також здійснює моніторинг трьох факультативних протоколів Конвенції: Факультативного протоколу щодо участі дітей у збройних конфліктах, Факультативного протоколу щодо продажу дітей, дитячої проституції та дитячої порнографії та Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо процедури повідомлень.

У 1997 році було утворено Європейську мережу уповноважених з прав дитини (ENOC), яка була створена як неприбуткове об'єднання незалежних інститутів з прав дітей. Майже в кожній країні є уповноважений з прав дитини, який відповідає за дотримання прав дитини і зобов'язаний реагувати на будь-які повідомлення щодо порушення прав дитини. На жаль, в Україні інститут уповноваженого з прав дитини було запроваджено досить недавно, а саме у 2011 році. Тому в Україні ще не на належному рівні діє контроль за дотриманням прав дитини.

Особливу увагу заслуговує така світова організація, як ЮНІСЕФ (дитячий фонд об'єднаних націй), яка є одним із світових лідерів із захисту прав та інтересів дітей. ЮНІСЕФ є спеціальною структурою ООН, яка була створена у 1946 році.

Дитячий фонд ООН відповідальний за надання гуманітарної та розвиваючої допомоги дітям у всьому світі. Ця організація діє у 192 країнах та територіях. Діяльність ЮНІСЕФ включає імунізацію та профілактику захворювань, ведення лікування дітей та матерів з ВІЛ, підвищення рівня дитячого та материнського харчування, поліпшення санітарії, сприяння освіті та надання швидкої допомоги у відповідь на катастрофи[5].

Програми ЮНІСЕФ акцентують увагу на розвитку служб на рівні громади для зміцнення здоров'я та добробуту дітей.

На мою думку, діяльність цієї організації є дуже важливою, адже вона покликана посприяти забезпеченню основоположних прав дитини. Саме через існування дитячого фонду ООН десяткам мільйонів дітей було забезпечено право на безкоштовне отримання початкової освіти і здійснено заходи щодо вакцинації та надання гуманітарної допомоги дітям по всьому світі.

Отже, існування міжнародно-правових гарантій забезпечення та захисту дітей відіграють дуже важливу роль у житті всього людства, а існування спеціальних міжнародних контрольних та гуманітарних органів та організацій, які покликані захищати невід'ємні права дитини та реалізувати їх позитивно впливають на розвиток та імплементацію прав дитини. Права дитини повинні бути забезпечені у повному обсязі для того, щоб надати кожній особі право на всебічний розвиток та реалізацію її прав для її повноцінного формування як особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015;
2. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 року, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384;

3. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021;
4. Женевська декларація прав дитини від 26 листопада 1924 року;
5. Luk Van Wassenhove; Joachim Mikalsen; Charles Delagarde (27 April 2017). "Agility Under Pressure". Insead.

Несімко Олег

к. ю. н., доцент кафедри КПП
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Вікторія Трофимчук

студентка
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

ПРОГРАМА ЗАХИСТУ СВІДКІВ В УКРАЇНІ

Захист свідків – сукупність організаційно-правових та спеціальних заходів, спрямованих на забезпечення захисту свідків, які знаходяться під загрозою. Здійснюється до, під час та/або після суду. Хоча свідок може тільки потребувати захисту до закінчення суду, деяким свідкам надається нове ім'я та місце проживання і вони можуть прожити все життя під охороною держави.

Захист свідків, як правило, потрібен в судових процесах щодо організованої злочинності, де правоохоронці бачать ризик для свідка піддаватись тиску або ризику фізичного знищення представниками відповідача. Він також використовується при судах, що розглядають військові злочини.

Відповідно, в українському законодавстві наявний Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», який діє від 1993 року. Забезпеченням безпеки цінних свідків, потерпілих або підозрюваних займається Національна служба державного захисту осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні. На превеликий жаль, даний закон маловідомий і рідко використовується на практиці, проте він практично ідентичний американській системі державного захисту свідків.

Державному захисту підлягають особи, які згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України мають відповідний процесуальний статус і надають критично важливі показання (інформацію) про відомі йому обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження і розголошення яких може призвести до загрози його життю, здоров'ю, житлу та/або майну, зокрема:

потерпілий;

свідок;

підозрюваний, обвинувачений, засуджений тощо.

Таким чином, умовами включення особи до Державної програми захисту є:

наявність у особи процесуального статусу згідно КПК;

відповідна ступінь тяжкості злочину та вид об'єкту злочину;

критична важливість показань учасника кримінального провадження;

реальність загроз життю, здоров'ю, житлу та/або майну особи у зв'язку з наданням нею показань у кримінальному провадженні;

згода особи на участь у Державній програмі захисту та її відповідність вимогам програми.

Вказаний закон передбачає захист осіб які беруть участь у кримінальному судочинстві, тобто у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті або розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у судовому розгляді кримінальних проваджень.

Такий спосіб захисту може призначатись слідчим, прокурором або судом, (передбачено й вирішення такого питання й слідчим суддею).

До заходів безпеки відповідно до вказаного закону відносяться та можуть бути застосовані:

а) особиста охорона, охорона житла і майна;

видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку;

в) використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;